

Engelstoftiana.

Ved **F. Schiern.**

Det har tidligere og ikke mindst i den Deel af det attende Aarhundrede, hvor Trykkefriheden paa de fleste Steder var anderledes indskrænket end nu, været en temmelig almindelig Skik i Dagbøger eller paa løse Blade at gjøre friere, korte Optegnelser om Personer og Forhold, om Begivenheder ude eller hjemme, og overhoved om, hvad der havde Interesse, med den Tanke, at der engang kunde tages Hensyn til saadanne Notitser, naar paa et senere Standpunkt enten Vedkommende selv eller Andre maatte finde Forholdene mere egnede til frimodige historiske Bemærkninger og sandere, mere retfærdige Domme om det Forbigangne. I Frankrig anføres gjerne som et af de mærkeligste Exempler paa saadanne Optegnelser til Historien de, der ere blevne efterladte af et af det franske Akademies Medlemmer, den i sin Tid baade som Militær og Diplomat bekjendte, i Aaret 1720 afdøde Philippe de Courcillon, Marquis de Dangeau. De originale Optegnelser af denne „det attende Aarhundredes Suetonius“ findes paa det store — nu saakaldte nationale — Bibliothek i Paris, hvor Samlingen fylder mangfoldige Cartons, medens Afskrifter kom til Arsenal-Bibliotheket, Udenrigsministeriets Arkiv og flere andre Steder. Forskjellige Uddrag af Optegnelserne have allerede været trykte af Voltaire (1770), Madame de Genlis (1817), Madame de Satory (1817), Lemontey (1818) og Paul Lacroix (1830), senere er en fuldstændig Udgave af Dangeaus Journal for adskillige Aar

siden udkommen¹⁾. Det er tildeels beslægtede Optegnelser, der for Sverrigs Vedkommende foreligge i de i Aaret 1819 trykte „Tessiniana“ eller Fragmenter af den vidtløftige, paa Åkerö opbevarede Journal, som i det forrige Aarhundrede førtes af den berømte Grev Carl Gustaf Tessin, og hvori Forfatteren blandt Andet har givet Plads for en Mængde historiske Anekdoter, der oftere af ham skulde have været ordnede til Materialier for de Memoirer, hvori han havde paatænkt selv at skrive sin Tids Historie²⁾. I den i vore Dage kun lidet kjendte eller dog kun lidet læste Udgave af „Suhms samlede Skrifter“, der udkom i Aarene 1788—1799, og hvori der ved Siden af saa meget nu Forældet og Ubrugeligt dog ogsaa findes adskilligt endnu til Opmærksomhed Værdigt, kan man i nogle af Bindene³⁾ træffe en Deel tilsvarende „Suhmiana“, en Benævnelse, der i det syttende og sidste Bind af den anførte Udgave er bleven brugt om den der givne „Eftersamling af Suhms for en Deel tilforn utrykte Smaaskrifter“, men som mere kunde egne sig for de her tilsigtede Smaa bemærkninger af Suhm om Personer og Forhold i hans Dage eller den nærmeste Fortid. Det er maaskee nærmest Suhms Exempel, der ogsaa har ladet L. Engelstoft tidlig begynde og senere af og til vedblive med at optegne lignende fragmentariske Smaastykker⁴⁾. At dette har været Tilfældet, vise hans efterladte Papirer, blandt hvilke et

¹⁾ Journal du Marquis de Dangeau, publié en entier pour la première fois par MM. Soulié, Dussieux, de Chennevières, Mantz, de Montaiglon. Paris. 1854—1861. Vol. I—IX.

²⁾ Tessin och Tessiniana. Biographie med Anekdoter och Reflexioner, samlade utur framledne Riks-Rådet m. m. Grefve C. G. Tessins egenhändigiga Manuscripter. Stockholm. 1819.

³⁾ P. F. Suhms Samlede Skrifter. Kiøbenhavn. 1788—99. X, 21—154. XIII, 1—38. XIV, 225—274.

⁴⁾ Nogen egentlig Dagbog synes han kun at have ført i den Tid, da den engelske Expedition til Sjælland var kommen hertil i Aaret 1807, og Engelstoft var blandt de Embedsmænd, der bleve kaldte til at følge med Hoffet til Jylland og Holsteen. „Laurids Engelstofts Dagbogsoptegnelser fra 1807 og 1808“ ere ved A. Petersen meddeelte i Danske Samlinger. Tredie Bind. (Kjøbenhavn. 1867—68.) S. 97—192.

større Antal af dem findes opbevaret; det maa vel ogsaa have været saadanne, hvortil hans mangeaarige Kollega og Ven Werlauff nærmest har sigtet, naar han i et Brev af 30te Marts 1848, dengang da Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler var bleven ophævet og det nye Ministerium for Kirke- og Underviisningsvæsenet dannet, idet han lykønsker Engelstoft til dennes nu opnaaede, længe med Længsel imødesete Otium, dertil knyttede et Haab om, at dette Otium ogsaa kunde blive til Held for Fædrelandets Historie, til hvis sidste halve Aarhundrede Engelstofts Erindringer, som det hedder i Brevet, opbevarede saa mange Bidrag. Flere af Suhms smaa Meddelelser indledtes saaledes: „Gamle Mænd har fortalt mig“, „Luxdorff har fortalt mig“, „General Hobe, Commandant i Castellet, har fortalt mig“, „Carl Pless har sagt mig“ o. s. v., og paa samme Maade begynde de Engelstoftske smaa Optegnelser oftere med at anføre, hvem det er, hvorfra den følgende Meddelelse hidrører, medens i andre Kilden, hvorfra Meddelelsen stammer, og paa hvis Ansvar den anføres, først efter den tilføies som Slutning. I de fleste Tilfælde er Engelstoft upaatvivlelig gaaet ud fra, at man kunde stole paa den anførte Hjemmelsmand; om dette i ethvert Tilfælde kan antages, er dog neppe afgjort. I Særdeleshed vise sig som de, af hvis Meddelelser Engelstoft har øst, Hertugen og Hertuginde af Augustenborg, Geheimeraadinde Hielmstjerne, Grev og Grevinde Rosenkrone, Geheimeraad Malling; med den Sidstnævnte, i hvem Engelstoft altid havde en Velynder, var han i en lang Aarrække Medlem af Universitetsdirektionen¹⁾; om de Forbindelser med den augustenborgske og den hielmstjerne - rosenkroneske Familie, hvori han allerede som ung Mand var kommen, vil

---

¹⁾ Om Malling findes bemærket: „Stort Tab for Fædrelandets de sidste 60 eller 70 Aars Historie var det, at Malling ikke levedes mere Tid til Historiographien. Thi hvor mange og vigtige Facta maatte han ikke kunne have faaet at vide, som stod i Forbindelse med fast alle Rigets Stormænd og var dertil høit agtet af dem. Selv tog han og i 50 Aar Deel i fast Alt, hvad Regjeringen af større og mindre Vigtighed foretog.“ G. L. Baden, Ove Mallings vigtigste Levnetsomstændigheder. Kjøbenhavn. 1837. S. 23.

det her være nok at henvise til Konferentsraad Wegeners i Videnskabernes Selskab oplæste, smukke Mindeskrift om den Af-døde¹⁾. Medens saaledes Kilderne jævnlig kunne findes anførte, er det derimod kun sjeldnere, at det Aar, hvori Meddelelsen har fundet Sted, lader sig bestemme med Sikkerhed, udtrykkelig angives det kun i de allerfærreste Tilfælde. Det gjælder vel overhoved, naar fragmentariske Optegnelser af den her omhandlede Art have henligget i længere Tid, at mange af dem ville have tabt i Interesse lige over for det i Mellemtiden ad andre Veie fremskredne større Kjendskab til den vedkommende Periode, og i denne Henseende gjøre heller ikke de her til-sigtede nogen Undtagelse, men ogsaa hvor disse endnu i en eller anden Henseende tør siges at have et vist Krav paa Opmærksomhed, turde de dog af forskellige Hensyn her ikke egne sig til nogen meget vidt gaaende Fremdragelse. Det her følgende Uddrag vil dog formeentlig være tilstrækkeligt til at vise, af hvilken Art Engelstofts Notitser i Almindelighed ere, og til at gjøre opmærksom paa, i hvilke Retninger man stundom kan vente blandt disse Optegnelser at træffe et eller andet andetsteds maaskee forbigaaet Træk til Billedet af Tiden i Slutningen af det forrige Aarhundrede eller i den første Deel af det nærværende.

For saa vidt der her ved dette Uddrag paa nogle Steder findes Anmærkninger til Texten, hidrøre disse ikke fra Engelstoft, men ere her tilføiede.

En Anekdote fra Frederik V's Tid. Kongen kiorte med Grev Adam Gottlob Moltke — maaskee til Bregentved —. Kudsken væltede, men uden at dog enten Kongen eller Moltke kom til Skade. Men ved Væltningen kom Kongen til at træde paa Moltke. Kongen sagde: •Tag Dem i Agt, Moltke, jeg

---

¹⁾ Biographiske Antegnelser om Laurids Engelstoft. Læste i det kongelige danske Videnskabernes Selskab den 5te December 1851 af C. F. Wegener. Kjøbenhavn. 1852.

træder paa Dem.» Moltke svarede i Øieblikket: «Stor Naade, Deres Majestæt viser mig, at De vil bruge mig til Deres Fodskammel.» Kongen smilede.

(Efter en Fortælling af Geheimeraad, Elephantridder Brockenhuus, Fader til den sidst afdøde Overhofmester Brockenhuus, som ved at fortælle dette tilføiede: «Ja, det var gode Tider.» Bemeldte Geheimeraad Brockenhuus levede endnu i Begyndelsen af det 19de Aarhundrede¹.)

En vis Knuth, som i Christian VII's Tid fik det hvide Baand, valgte til sin Ridder-Devise: *Gratia Regis unica salus*²).

Professor Schytte i Sorø holdt sine Forelæsninger for Academisterne med saadan Galanteri og Opmærksomhed, at man sagde, det var en Kammerjunker, der holdt Forelæsninger for Kammerherrer.

Geheimeraad Otto Thott var yderlig styg. Da han engang var paa sin Gaard Gaunø, mødte en Bonde af hans Gods ham i Gaarden. Bonden havde hørt, at der var en Abekat paa Herregaarden, og da han saa denne stygge Figur, tvivlede han ikke paa, det jo var Abekatten, og sagde, idet han gik forbi og spyttede: «Tvi dig om, dit fæle Bæst, saa liig du er et Menneske.»

¹) Geheimeraad Henrik Adam Brockenhuus døde den 11te Juni 1803. Sønnen, Kammerherre Johan Ludvig Brockenhuus, der i Aaret 1808 blev Overhofmester hos Dronning Marie, døde den 25de Februar 1830.

²) Grev Eggert Knuth til Knuthenborg — der døde den 26de Februar 1776 — valgte det anførte Symbolum ikke under Christian VII, men under Frederik V, da han den 31te Marts 1754 var bleven udnævnt til Ridder (Storkors) af Dannebrog. Wohlfrom, Samling over Ridderne af Elephant- og Dannebrog-Orden fra Anno 1660 til 1757. Kjøbenhavn. 1757. 4°. S. 176—177.

Geheimeraad Thott var i det Hele meget oeconomisk, men naar der var Spørgsmaal om Bøger, kom Penge ikke i Betragtning; han gav da Commissioner *à tout prix*.

Da Swedenborg engang var i Kiøbenhavn, og Geheimeraad Thott viste ham sit Bibliothek, og i samme hans egne Skrifter om Mineralier, sagde Swedenborg: «Ja dengang tænkte jeg kun paa det Jordiske, men nu har jeg vendt min Siæl til det Himmelske»; «det er Skade», tilføiede han, «at Ministrene i Danmark bekymre sig saa lidt om Aander.»

(Fortalt mig af Overberghauptmann Brünnich.)

Før Hof- og Stadsretten blev oprettet 1771, holdtes Kiøbenhavns Byting paa Raadstuen eller Raadhuset paa Gammel-Torv. Lige over for var en Viinkielder, ved Siden af Waisenhuset, der tilligemed Raadhuset brændte 1795. Sagførererne havde deres Tilhold i Viinkielderen, der laa saaledes, at man kunde let raabe derned fra Raadhusets Vinduer. Da skete det ofte, at man talte over Gaden om Retssager fra Raadhuset til Kielderen og omvendt: «14 Dages Anstand begiæres», lød det fra den ene af Parterne i Viinkielderen; «bevilges», hørte man Svaret oppe fra Raadstuevinduet.

Mærkelig Anekdote til den Struenseeiske Periodes Historie. Geheimeraad Brockenhuus eiede Nysø og havde nogle Sønner; en af dem er den nuværende Overhofmester hos Dronningen. Han antog en Huuslærer — det var just paa den Tid, da Struensee var Cabinetsminister — og sagde til ham: «Jeg haaber, De seer at lære mine Dreng, hvad De kan, og vil de ikke være flittige, saa maae De give dem dygtig Bank, thi uden at have lært Noget kan man dog ikke komme frem i Verden.» Da nogen Tid efter Struensee faldt, sagde

Brockenhuus til den samme Lærer: «Ja nu behøver De ikke at tage Dem det saa nær med at faae mine Drenges til at lære Noget; thi de ville nok komme frem alligevel».

(Fortalt mig af Geheimeraad Malling.)

Som et lille Bidrag til Struensees Charakteristik skal jeg anføre følgende Notits, hvilken jeg har fundet et Sted optegnet. Struensee havde lovet en ganske skikkelig Student at ville see ham hiulpen til et Præstekald. Men da Personen i sin Ydmyghed kyssede hans Kiøle, tabte han al Godhed for ham og lod ham blive ubefordret, fordi han fattede den Tanke om ham, at han maatte være af et slavisk og nedrigt Gemyt.

Blandt dem, som kom meget og hyppigen i Geheimeraad Hielmstiernes Huus, var ogsaa den med Struensee saa nøie forbundne Brandt. Denne beskrev salig Geheimeraadinde Hielmstierne¹⁾ som en temmelig principløs og flygtig Person uden nogen egentlig Soliditet enten i Dannelse eller Charakter. Der var noget Frivolt og for Værdighed Blottet i alle hans *façons*. Han gik immer med Voltaire i Lommen og tracterede immer med Conversation i Voltaires *genre*; han gik med to Lommeuhre, dengang et Slags Mode hos unge Mennesker eller andre Modeherrer, en lang Guldkjæde med Signeter hængende ned fra ethvert af dem. Med denne Charakteristik synes ogsaa andre Data at stemme overeens.

Han var saaledes langt fra at ligne Broderen, der siden i mange Aar var — indtil omtrent 1800 — Præsi-

---

¹⁾ Geheimeraadinde Andrea Kirstine Hielmstierne døde den 19de Oktober 1806.

dent i Cancelliet¹⁾ og heldede til Pietismen, hvilket gav Anledning til allehaande Klogskabsregler fra de om Præstekald søgende Candidaters Side, hvorom jeg kunde fortælle en heel Deel *particularia*, da der blandt mine akademiske Bekiendtere vare mange saadanne Ansøgere. Men dette horer ikke herhid. Manden var forresten en meget agtværdig, redelig og human Charakteer, og var jeg et Par Gange hos ham — jeg erindrer ikke bestemt i hvilket Ærinde, jeg bragte ham nok et Exemplar af min Disputats og ønskede et anbefalende Reisepas fra Cancelliet (som jeg ogsaa fik paa Latin) — kort før jeg reiste udenlands, da han modtog mig med megen Godhed, erkyndigede sig om mine Studier og Forsætter og gav mig et Slags Velsignelse med, des-aarsag jeg ogsaa efter min Tilbagekomst i Aaret 1800, uagtet han dengang var gaaet af, ikke undlod at gjøre ham min Opvartning paa lille Antvorskov ved Slagelse, hvor han dengang opholdt sig. Han boede i den Gaard paa Hiørnet af Ny Vestergade og Frederiksholms Canal, som nu tilhører Etatsraad Treschow, og igiennem hvis Port (i hans Tid) hver Mandag Morgen Klokken 7 indstrømmede Skarer af theologiske Candidater med utallige Længsels-sukke, efter at have taalmodigen fra Klokken 6 af samlet sig udenfor den først Klokken 7 præcise sig aabnende Indgang — en svær Prøve om Vinteren især, da ingen ugentlig Audientsdag turde forsømmes, saa at, naar Candidaten efter 10 Aars Supplicering naaede den lykkelige Tobakspriis af den gyldne Daase — Signalet til Forløs-

---

¹⁾ Geheimeraad Christian Brandt, Enevold Brandts Broder, var i Aaret 1788, ved Geheimeraad Schack-Rathlaus Afgang, bleven Præsident i det danske Kancelli, i hvilken Stilling han den 19de Oktober 1799 afløstes af Kammerherre, senere Geheimeraad og Statsminister Frederik Moltke.

ning —, kunde han antages at have passeret bemeldte Port og Trappe c. 500 Gange.

Salig Geheimeraad Malling ¹⁾ har fortalt mig, at i den Sommer og det Efteraar, som gik foran Struensees Fald, altsaa 1771, var det en ganske almindelig Tro og Overbeviisning, at det Nærværende ikke kunde holde længe, og at der forestod en Catastrophe, men at Frygten og Uvisheden i denne Anledning ogsaa havde den Indflydelse, at Alle holdt sig tilbage fra at foretage Noget; at der var ligesom en Suspension eller Standsning i Alting, fordi Ingen turde eller vilde indlade sig i Noget under saa vaklende Forhold. I Kiøbenhavn faldt Gaarde og Huse daglig i Priis.

Salig Geheimeraadinde Hielmstjerne har fortalt mig, at hun i den Tid, da Struensee meest culminerede, altsaa vel i 1771 eller i Begyndelsen af 1772, hørte, at der i en Samtale mellem hendes Mand og en af hans Venner blev sagt, at man ventede, Struensee vilde med det Første lade sig udraabe til «Protector». Der maa altsaa have været noget Saadant i Circulation i de høiere Kredse ²⁾. Muligt har det været Noget, Struensees Fiender og de, som arbejdede paa hans Undergang, underhaanden udsprede for desbedre at styrte ham — efter en bekiendt jesuitisk Maxime —, thi det er dog ikke rimeligt, at Struensee med alt sit Fusentasteri og selv med alt sit Overmod skulde have fordristet sig til saadan en Tanke, med mindre, hvad der er lige saa usandsynligt, det allerede var kommet til et saa-

¹⁾ Malling døde den 17de November 1829.

²⁾ Jvnfr. Bidrag til Oplysning om Katastrophen den 17de Januar 1772, i Historisk Tidsskrift. 4 R. II, 685—687.

dant Høidepunkt mellem ham og Dronningen. Jeg har spurgt Geheimeraad Malling, om han nogensinde havde hørt Noget derom, men han sagde Nei. Imidlertid er det ovenanførte Factum vist og fortjener saa meget mere Opmærksomhed, da Geheimeraad Hielmstiernes Huus altid var en Samlingsplads for Eliten af de høiere Selskabskredse, og han altid var indgaaet med de meest betydende Personer, saa, dersom Nogen kunde være *du secret*, var det ham ¹⁾.

Struensee og Brandt bleve meget haardt behandlede i Castellet. Commandanten der, Hobe, var en meget barsk Mand ²⁾. Hvert Quarteer blev der banket paa deres Dør, og Officeren, som sad i Værelset, maatte svare, at de vare der. Saaledes fik de ingen Søvn uden hvert Øieblik afbrudt, og de bleve tilsidst saa søvnige, at de halvt sov midt om Dagen. En Aften havde Brandt taget et Spil Kort og vilde gjøre nogle Kunster til Tidsfordriv. I det Samme kom Commandanten og lod dem fratage ham.

Luxdorff var med at underskrive Struensees og Brandts Dom. Han var noget i Familie med Brandt. Kongens Foged, Etatsraad Ortved, havde oplæst Dommen for den Sidste. Luxdorff spurgte ham, med hvilken Contenance vel Brandt havde hørt Dommen. «Med den største Rolighed», svarede Ortved; «han hørte det ud til Ende, endog med alle Underskrifterne, men da jeg deriblandt nævnede Deres Navn, drog han et dybt Suk, og Taarerne stode ham i Øinene.»

---

¹⁾ Geheimeraad Henrik Henriksen Hielmstjerne døde den 18de Juli 1780.

²⁾ Generallieutenant Levin Ludvig von Hobe.

Salig Grevinde Rosencrone ¹⁾ har fortalt mig, at i alle de følgende Aar efter 1772 indtil 1784 indfandt sig altid hver 17de Januar Enkedronning Juliane Maries Hofcavalerer hos hende til Gratulation i Erindring af den lykkelige Begivenhed paa denne Dag.

Imellem Aarene 1772 og 1784 blev, under Enkedronning Juliane Maries og Prinds Frederiks Regiering, Kong Christian VII behandlet med liden, endog udvortes Agtelse. Undertiden taalte Kongen det ikke. Saaledes engang ved et Apartement, da der spilledes Reversie, og Kongen spillede med Enkedronningen og Sophie Frederike. Da Kongen var staaet op fra sin Stol, præsenterede Marschallen med stor Respect Kortene, som han omdeelte, til Enkedronningen, men kastede Kongens skiødesløst paa Bordet ved hans Plads ²⁾. Kongen vendte sig da pludselig til ham med disse kraftigen prononcerte Ord: *«Est ce que c'est ainsi qu'on jette les cartes au roi son maître?»*

(Fortalt mig af Grevinde Rosencrone, som selv horte det.)

¹⁾ Grevinde Agnete Marie Rosencrone døde den 3die September 1838.

²⁾ Overhofmarschal, Geheimeraad Engel Carl Ernst Schack blev afskediget den 14de April 1784 og nogle Maaneder efter beskikket til Amtmand i Flensborg, siden til Overpræsident i Kiel. Han entledigedes i Aaret 1799 og opholdt sig siden i Meklenburg-Schwerin paa sit Gods Nustrow, hvor han døde den 10de December 1810 (Manthey, Biographiske Efterretninger om de afdøde Riddere. Kjøbenhavn. 1820. S. 44—45.) Som Overhofmarschal blev han afløst af Geheimeraad Christian Frederik Numsen. Om den afgangne Overhofmarschal hedder det paa et andet Sted (Charlotte Biehl, Regjeringsforandringen 1784, meddeelt af E. Holm i Historisk Tidsskrift. 3 R. V, 421.): •Der vare mange Vidner paa, at han havde mishandlet Kongen og daglig forsømt ham•.

I den Tid Hoffet laa om Somren paa Fredensborg — mellem 1772 og 1784 —, pleiede man ofte efter Middags-taffelet at seile en Lysttour over Søen til et Skovhuus. Der lod man sig da ofte give stegte Aal og tyk Mælk, og var det mærkeligt, med hvilken Appetit Prinds Frederik selv kunde spise der igien, da det dog ikke var ret længe siden man havde spiist.

(Fortalt af Samme.)

Arveprinds Frederik pleiede at sige, at han ikke brugte Snuustobak, undtagen naar han kom i Kirke og i Stats-raadet, da han ellers strax faldt i Søvn.

Da Guldberg var Statsminister ¹⁾, bæredes han undertiden med Besøg af Arveprindsen og Enkedronningen og vartede da selv op ved Souper'en. — Guldberg lod sig selv ikke bestikke, men hans Kammertiener solgte Entreen til Excellencen, og ved Audientserne maatte man kiøbe denne Karls Gunst for at komme ind. En Krone var det Mindste, man kunde byde ham.

I Aaret 1782 eller 1783 sagde den daværende Kron-prinds til den daværende Statsminister, Grev Rosencrone ²⁾

¹⁾ Dette blev han egentlig først 1784, men allerede i Aaret 1780 var han som Stats- og Geheime-Kabinets-Sekretær den 27de November bleven Geheimeraad og strax derefter den 1ste December bleven underrettet om, at Kongen fra samme Dag at regne havde udseet ham til Medlem i Geheimestatsraadet; dog vilde Kongen nærmere bestemme, naar han havde at tage ordentlig Sæde deri.

²⁾ Den i Aaret 1780 til Chef for Departementet for de udenlandske Sager udnævnte Geheimeraad og Baron — senere Greve — Marcus Gerhard Rosencrone var tillige bleven kaldet til at have

og hans Frue, da han sad ved Siden af hende paa Fredensborg, og der blev talt om Generalmajor Classen — der var bekiendt for at have alle de Store i sin Lomme¹⁾ —: «Ja, af ham faaer Deres Mand vel ganske artige Presenter?» «Jeg veed ikke», svarede Grevinden, «hvad Deres kongelige Høihed sigter til, men det er mig bekiendt, at min Mand ingensinde har faaet Presenter af Classen; engang har han sendt os et Par Valdsnepper.»

(Fortalt mig af Grevinden selv.)

Ved Aaret 1784 vare der af samtlige Kammerjunkere i Kiøbenhavn notorisk kun *tre*, som kunde skrive deres Navn tydeligt eller overhoved skrive ordenlig læselig Skrift.

Geheimeraad Guldberg var ved Forandringen 1784 meget nedslaaet. Han kom til Ingen og viste overhoved ingen stor Charakter.

Den famøse 14de April 1784 fik ogsaa Kronprindsens Lærer, Conferentsraad Sporon, sin Afsked. Kronprindsen talte ikke venligt til ham. Sporon sagde: «Min Prinds, jeg kiender Dem ikke igjen.» Prindsen svarede: «Dem har

---

Sæde i Statsraadet, naar udenrigske Anliggender der forhandles, men blev egentlig først den 7de April 1784 Statsminister, indtil han strax efter maatte afgaae ved Forandringen den 14de April s. A.

¹⁾ Nordmanden Johan Frederik Classen, Eier af Frederiksværk og af den Eiendom uden for Østerport, hvor den efter ham saakaldte Classenske Have blev anlagt, især bekjendt ved det af ham ved Testamente af 28de Januar 1789 og Codicil af 23de Marts 1792 stiftede Classenske Fideicommis, fik under 23de August 1774 Titel af Generalmajor. Thaarup, Die Brüder Classen und ihre Wohlthätigkeit, i Mittheilungen aus dem Norden. Kopenhagen. 1830. S. 50.

jeg imod, at De ikke har lært mig Noget.» «Jeg havde mine Ordre», svarede Sporon og bukkede. Den samme Aften — det var en Onsdag — var der Bal ved Hoffet, som først blev afsagt, siden igien tilsagt. Kronprindsen dandsede sine fire Dandse og syntes meget munter. Enkedronningen og Arveprindsen befandt sig ikke vel¹⁾.

Kobberstikkernes Afsætning af Portraiter er et godt Thermometer paa Vedkommendes Indflydelse. Professor Clemens har fortalt mig, at han i Aaret 1783 lod udgaae Subscriptionsplan paa et Portrait af Kronprindsen, men fik neppe 150 Subscribenter. Saasnart den 14de April 1784 var forbi, blev der en almindelig Efterspørgsel om det, og han solgte i kort Tid 2000 Exemplarer. Ligeledes, da han havde stukket daværende Cabinetsminister Guldbergs Portrait²⁾, afsatte han i et Øieblik over 800 Exemplarer. Ministeren havde i sit Audientsværelse hængende det Ex-

¹⁾ Baade Enkedronningen og Arveprindsen fandt sig dog i at vise sig ved Ballet, men den Sidstnævnte kun for kort efter at gaae tilbage til sine egne Værelser. Mémoires de mon Temps. Dictés par S. A. le Landgrave Charles, Prince de Hesse. Copenhague. 1861. p. 149. Charlotte Biehl, Regjeringsforandringen den 14de April 1784, i Historisk Tidsskrift. 3. R. V, 423—24.

²⁾ I Aaret 1782, efter Juels Maleri. Strunk, Samlinger til en Beskrivende Catalog over Portraiter af Danske, Norske og Holstenere. S. 197. I en Biographi af Clemens ved J. C. Fick, for største Deel affattet efter den i Aaret 1831 afdøde Kunstners egne Meddelelser og optagen i Selmers Nekrologiske Samlinger (2den Aarg. Kjøbenhavn. 1852. S. 335—379.), hedder det herom: „Da Clemens yttrede for Guldberg, at han vilde stikke hans Portrait, fraaadede denne ham det som et Arbeide, der ikke vilde svare Regning. Men Clemens bad kun om at maatte lægge en Subskriptionsplan i Ministerens Forgemak, hvorimod Intet var at erindre. Da Clemens senere præsenterede et Exemplar til Ministeren med Bemærkning om det store Antal Subscribenter, sagde han: „I Sandhed, jeg havde ikke troet, at mit Portrait blev søgt saa meget.“

emplar, som Clemens havde foræret ham. Enhver, som kom til Audients, havde Hast med at faae sagt: «Deres Excellences veltrufne Portrait, ja det har jeg ogsaa hængende paa min Væg», eller: «Det har jeg ogsaa forskaffet mig, for at bringe det med til mit Hiem». Efter den 14de April 1784 blev ikke solgt et eneste Exemplar. Af Andreas Peter Bernstorffs derimod vedblev efter hans Død Exemplarer at gaae af og søges endnu af og til, især af udenlandske Diplomater.

Det var den 14de April 1784, at den bekiendte Forandring i Statsraadet foregik. — I det nye Ministerium blev Bernstorff en Hovedperson. Det var ham, der fraværende havde ledet det Hele, og det var ham, som havde forfattet den Memoire, Kronprindsen oplæste. Mellemlid havde været den gemene Karl Riegels, der lod sig bruge til at spille en subaltern Rolle, der blev Førræder mod Enkedronningen og siden en Gienstand for deres Foragt, hvilke han havde solgt sin Tieneste. Man gav ham siden aarlig en Pension af 1000 Rigsdaler, og han anvendte sit *otium*, som bekiendt, til at skrive Skandskrifter om Christian V, Christian VI o. s. v. Riegels var den, som blev brugt til at besørge Brevvexlingen med Bernstorff under Skin af Reiser i private Ærinder¹⁾.

Noget efter at det nye Ministerium var dannet, dannede sig en Cabale imod Bernstorff, hvori Schack-Rathlau og Rosenkrands vare Hovedpersoner, understøttede af den russiske Minister, Baron Krüdener²⁾, der endog ligefrem forlangte

¹⁾ Jvnfr. Schlanbusch's Beretning om Regjeringsforandringen den 14de April 1784, i Historisk Tidsskrift. 3. R. V, 262, 275—76.

²⁾ Statsraad, Baron Alexius von Krüdener var i Aarene 1786—1797 russisk Gesandt og befuldmægtiget Minister ved Hoffet i Kjøbenhavn.

Bernstorffs Afsked, for at en Anden kunde sættes i Stedet, som Keiserinden havde Tillid til. Kronprindsen viste den hele Cabale tilbage og underrettede selv Bernstorff om Alt. Bernstorff forandrede Intet i sin udvortes Opførsel mod Schack-Rathlau og Rosenkrands, men glemte det dog i sit Hierte og saa noget efter med Glæde Øieblikket komme, da de vare modne til Fald. Det var i Anledning af Bondesagen. Bernstorff var en ivrig Ven af de Grundsætninger, Rentekamret under Grev Christian Reventlovs Præsidium havde antaget. Da nu denne Sidste foredrog i Statsraadet Forslaget til Stavnsbaandets Ophævelse m. v., saa trak først Schack-Rathlau en Memoire frem, i hvilken han bestred Forslaget. Da han var færdig, vilde Rosenkrands ligeledes oplæse en Betænkning imod Forslaget. Da blev Kronprindsen utaalmodig og sagde, at han allerede havde hørt nok af disse Indvendinger, og at de allesammen havde deres Udspring af nedrig Egennytte. Schack-Rathlau og Rosenkrands fik nu deres Afsked af Statsraadet¹⁾, og Bernstorff var med det Samme tvende Antagonister qvit.

(Af troværdige Meddelelser.)

Da Grev Andreas Peter Bernstorff 1780 fik sin Afsked, og Grev Rosencrone blev Minister for de udenlandske An-

---

¹⁾ Geheimeraad Frederik Christian Rosenkrands, der var bleven Conseilsminister den 13de Mai 1767 og derefter havde været Medlem af Geheimeconseilet indtil dettes Ophævelse ved Struensee den 27de December 1770, var ved Forandringen den 14de April 1784 igjen bleven kaldet til at indtræde i det den 13de Februar 1772 efter Struensees Fald under Navn af Geheimestatsraadet gjenoprettede Geheimeconseil. Den 3die Juni 1788, da han afgik som Præsident for Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet, op-hørte han tillige at være Medlem af Statsraadet, hvorimod Statsminister Joachim Otto Schack-Rathlau, skjønt altid fraværende, saa længe han levede, i Statskalenderen stadig findes medtagen

liggender i hans Sted, leiede Rosencrone hans Hotel i Bredgade¹⁾ mod en aarlig Leie af 800 Rigsdaler. Da i Aaret 1784 Rosencrone fik sin Afsked, og A. P. Bernstorff fik sin gamle Post igien, kunde han nu flytte ind i sit Palais igien, saasom Rosencrone strax forlod Byen. Der var nogle Dusin smukke Stole, som Rosencrone havde anskaffet sig, og som Bernstorff ønskede at beholde. Rosencrone var villig dertil og sagde Prisen, 4 Rigsdaler for Stykket, som de havde kostet. Men Bernstorff lod ham byde 3 Rigsdaler. Rosencrone svarede, at han havde villet tiene Hs. Excellence og havde sat sin Pris, men at han nu tog sine Stole med. Rosencrone fandt sig saa meget mere stødt ved denne Marchanderen, da han 1780 havde overladt til Bernstorff at bestemme Huusleien og ikke begyndte mindste Aftingning af de forlangte 800 Rigsdaler.

Generalprocureur Stampe nød stedse, endog da han var bleven Statsminister, en Pension som fordums Conrector ved Aalborg Skole. Da han blev Statsminister, fandt han det upassende at sidde, som hidtil, ved Tallotteriets Trækning, og Etatsraad Schou fik den Forretning; men af de 500 Rigsdaler, Stampe derfor havde, fik Schou kun det Halve, Resten beholdt han selv.

I Statsminister, Grev Christian Reventlovs Familie taltes kun Tydsk. Han havde flere Dottre. Ved et Hofbal engagerede den daværende Kronprinds — nuværende Konge — en af dem, men da han talte til hende paa

---

blandt de andre Medlemmer af Statsraadet. Schack-Rathlau døde den 7de Juni 1800, F. C. Rosenkrands den 15de Mai 1802.

¹⁾ Nu Arveprindsesse Carolines Palais.

Dansk, forstod hun det ikke. Han spurgte hende nu paa Tydsk, hvor hun var født. Hun svarede: Paa Lolland. Prindsen blev saa forundret over, at den lollandske Frøken ikke kunde Dansk, at han lod hende staae og gik hele Salen om for at fortælle, at Frøken Reventlov ikke forstod Dansk, skjønt hun var født i Lolland. Men Comtessen blev derover saa fornummen, at hun og hendes Søstre Dagen efter begyndte at lade sig give Underretning i det danske Sprog. Jeg har selv kiendt to Sønner af samme Statsminister, der ikke kunde ordentlig Dansk, da de kom i et Institut.

Da Kronprindsen i Aaret 1788 om Somren bereiste Norge og da besøgte Fæstningen Kongsvinger, var der Commandant en brutal Tydsker ved Navn Bilhardt¹⁾. Da Kronprindsen spurgte, hvor mange Stykker han havde, svarede han: »Nur drei Canonen, Eure Königliche Hoheit, und die ganz und gar nicht taugen.« Prinds Carl af Hessen, der var med Kronprindsen, og som denne Bebreidelse i Grunden faldt tilbage paa, sagde til Commandanten: «Aber, Hr. Commandant, warum haben Sie mir das nicht gemeldet?» Bilhardt svarede: «Herr, kommen Sie mir nicht wieder mit Ihren Procuratorstreichen. Ich habe wohl dreimahl an Sie und Ihre schläfrige Generalität darüber geschrieben, habe aber nie eine Antwort bekommen können.» Prinds Carl taug.

Slottets Brand²⁾. Den sande Aarsag til denne Ulykke var, at Arveprindsen havde ladet et stort Værelse indrette til tre, og da nu derved Høiden af ethvert blev uforholds-

---

¹⁾ Generalmajor Johan Ludvig Maximilian de Biellart.

²⁾ Den 26de Februar 1794.

mæssig til Bredden, lod man lægge et nyt Loft lavere end det andet, men mellem det nye og det gamle Loft bleve Spaaner liggende, hvilke antændtes af derigiennem gaaende Kakkelovns-Rør.

Man fortæller, at da Brandmajoren vilde hugge Gulvene op, satte man sig derimod paa Grund af, at det var at fordærve altfor Meget og forvolde altfor store Bekostninger med Reparationer igien. Man tænkte, Slottet kunde ikke brænde.

Da Kongen blev sat i en Vogn for at føres bort, raabte han paa alle de Sprog, han forstod: «Red, hielp».

Da Sophie Frederike, Arveprinds Frederiks Gemalinde, var død¹⁾ og, før Liget førtes til Roeskilde, Jordpaakastelsen forrettedes af Hofpræsten Bastholm, var Ingen tilstede derved uden nogle faa Hofbetiente, hvilket ogsaa meget stødte Bastholm. Da Ludvig XIV's Hierte blev bragt til Jesuiternes Collegium²⁾, fulgte kun 6 af Hoffet med.

Da Enkedronning Juliane Marie laa paa sin Dødsseng³⁾, qvæledes hun ved Tanken om Struensees Henrettelse og syntes stedse at see ham svævende for sig i blodig Gestalt.

(Fortalt mig af Prinds Emil af Augustenborg.)

¹⁾ Den 29de November 1794 paa Sorgenfri, hvorfra Liget Løvedag Aften den 27de December forbi Frederiksberg førtes til Roeskilde og her den følgende Morgen hensattes i Domkirken. De kjøbenhavnske Tidender. A° 1794. Nr. 101.

²⁾ I Rue St. Antoine i Paris. Lemontey, Essai sur l'établissement monarchique de Louis XV, précédé de nouveaux mémoires de Dangeau, contenant environ 1000 articles inédits. Paris. 1818. p. 274.

³⁾ Enkedronningen døde paa Fredensborg den 10de Oktober 1796.

Da den franske Minister Grouvelle havde sin første Audients hos Kong Christian VII i Aaret 1793 eller 1794¹⁾, sagde Kongen til ham i en fast Tone: „*Comment se porte mon frère, le Roi de France?*“ Ludvig XVI var dengang allerede henrettet, og Grouvelle havde læst Dødsdommen op for ham. Grouvelle tabte næsten sin Fatning ved dette Spørgsmaal. Christian VII havde endnu enkelte lyse Øieblikke, og han vidste meget vel, at Ludvig XVI var guillotineret.

Admiral Krieger²⁾ kom under den franske Revolution op til den daværende Kronprinds og sagde til ham: «Deres kongelige Høihed skulde ikke troe, at Revolutionsaanden nu endog har begyndt at yttre sig paa Flaaden; men jeg skal nok holde den i Ave.» «Nu, hvorledes da?» spurgte Kronprindsen. «Det skal jeg sige Deres kongelige Høihed.

¹⁾ „Borgeren“ Philippe Grouvelle ankom vel allerede til Kjøbenhavn i Slutningen af August Maaned 1793 med et Creditiv af den franske Republiks *Conseil exécutif provisoire*, dateret Paris den 1ste Juni 1793, men dette Creditiv blev, da den franske Republik endnu ikke var bleven anerkjendt her, ikke modtaget. Derimod modtoges senere et af Direktorialregjeringen for Grouvelle den 21de Frimaire i Republikens 4de Aar (ø: den 12te December 1795) udfærdiget nyt Creditiv, og Grouvelle havde derefter sin Audients som befuldmægtiget Minister den 4de Marts 1796. Det sees af de vedkommende Akter i Udenrigsministeriets Arkiv, at Grouvelle ved denne sin første Audients hos Christian VII aldeles forglemte personlig at overlevere sit Creditiv, hvorfor Bernstorff maatte fremsende det til Kongen under 11te Marts s. A.

²⁾ Viceadmiral Johan Cornelius Krieger, der heiste sit Flag paa Orlogsskibet Neptunus, havde i Aaret 1794 Befalingen over den dansk-norske Eskadre af 8 Orlogsskibe, 3 Fregatter og 4 mindre Krigsskibe, som dengang laa i Sundet forenet med en lige saa stor svensk Eskadre under Viceadmiral Grev Claes Adam Wachtmeister. Kronprindsen kom ombord paa Neptunus, forblev paa Skibet i tre Dage og seilede med det fra Kjøbenhavn til Helsingør. Garde, Efterretninger om den danske og norske Sømagt. IV, 326.

Det er saa Skik ombord, at naar der er holdt Bøn, siger Chefen: «Gud bevare Kongen», som da Mandskabet istemmer. Forleden, da jeg efter Bønnen som sædvanlig sagde: «Gud bevare Kongen», svarede en Matros: «og os Andre med». Men jeg sagde til ham: «Skidt med os Andre, din Slyngel, siger jeg; Gud bevare Kongen», hvorpaa de Alle raabte: «Gud bevare Kongen», og siden har Ingen turdet begynde med at føre os den franske Revolution ombord.»

For mere end tyve Aar siden¹⁾ spurgte den nuværende Konge den daværende Universitetspatron, Hertugen af Augustenborg, hvad man dog skulde gjøre med den Hornemann, han var jo saa kiættersk og gjorde Nar baade af Christus og Apostlene. Kongen, den daværende Kronprinds, havde da faaet at høre, at han blandt Andet brugte paa sine Forelæsninger det Udtryk: «Der har Apostlen atter forgaloperet sig» (hvilket var sandt). Han sagde ogsaa om Tegnet paa Cain: «Om det nu var et blaat eller hvidt Baand, vor Herre hængte om ham, derom meldes Intet; men det seer man, at Ingen nu længere turde gjøre ham Noget.» Ved en theologisk Embedsexamen rettede han en Candidats Exegese paa denne Maade: «Galt nok er det, hvad Apostlen siger, men De gjør det ogsaa ti Gange værre.»

Frederiksberg Have fik i Aarene 1799 og 1800 en ny Indretning, hvorved den stive franske Smag omskabtes til den frie engelske. Til Dato (1801) har denne Forbedring kostet 38000 Rigsdaler.

¹⁾ Optegnelsen viser sig foranlediget ved og optegnet efter, at Professor, Dr. theol. Claus Frees Hornemann var bleven Kommandør af Dannebrog (den 28de Oktober 1817).

Conventionen med Rusland 1801¹⁾. Det er almindelig antaget, at Rusland tvang os til denne Convention. En fornem Mand har derom udtalt sig saaledes til mig: «Der ere vel de, som troe, at Stødet er givet det Petersborgske Cabinet herfra; vidste jeg end Noget derom, saa turde jeg dog ikke vide det.»²⁾

Den 2den April 1801. Kronprindsen stod under Slaget paa Batteriet Qvintus. En Bombe faldt ikke langt fra ham. «Den var os temmelig nær», sagde han og blev staaende.

Kongen var under Slaget paa Rosenborg. Han gik op og ned ad Gulvet og udraabte: «Vi vinde, vi vinde.» Man havde indtil det allersidste dulgt for ham de begyndte Fiendtligheder. Da han endelig fik dem at vide, sagde han: «Jeg vil ingen Krig have; mine Undersaatter skulle have Fred, saalænge jeg lever.» —

Efterretningen om Keiser Pauls Død kom her til Byen just som Nelson skulde komme i Land for at negociere og spise til Middag paa Amalienborg. Det var af yderste Vigtighed, at den blev holdt hemmelig, til Englænderne vare ombord igien. Men ikke desto mindre var den allerede bekiendt i Byen Kl. 10 om Formiddagen, altsaa allerede førend Nelson kom i Land. Den Ene spurgte den Anden: Har De intet Nyt hørt? — Jo, at Paul er død. — Veed De det, saa for Guds Skyld tal ikke derom til Nogen — Nei. Men saa vidste dog Alle det alligevel. Rygtet kom ud paa den Maade, at Schimmelmänn fik om Morgenen paa sit

¹⁾ Det er: Traktaten i St. Petersborg, afsluttet den 16de December 1800, ratificeret i Kjøbenhavn den 16de Januar 1801.

²⁾ Jvnfr. Holm, Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807. I, 327, 334, 347.

Comptoir et Brev, hvori det stod¹⁾, og kunde ikke bare sig for at udbryde: «Gud, er Paul død?» Dette horte alle Secretairerne, og nu var det ingen Hemmelighed længere. Schimmelmänn skikkede Bud derom til Kronprindsen. Han var just inde i et Værelse med Nelson. En Adjutant kom ind og kaldte Kronprindsen til Vinduet. Han horte Efterretningen uden at tabe det mindste af sin Contenance og hviskede blot til Adjutanten, at det endelig maatte holdes vel hemmelig for Englænderne. Man paastaaer ogsaa, at de gik ombord uden at have faaet mindste Nys derom. Man beskyldte ellers de Svenske for, men muligen med Uret, at de havde havt Efterretningen før Slaget af 2den April, men skiult den for os med Flid. Da Lindholm Dagen efter var ombord paa Parkers Admiralskib for at slutte Vaabenstilstand, og Efterretningen blev dem derpaa meddeelt, sagde Parker: «Hvor meget Blod kunde ikke have været sparet, om man havde vidst dette nogle Dage før!» Da Lindholm første Gang var ombord, viste Parker ham et Kaart over Sundet, Kiøbenhavns Rhed og hele Defensionen saa noiagtig, at det ikke var muligt at have det bedre. Skibenes Antal, Styrke, Besætning, Alt var paa det rigtigste.

---

¹⁾ At Grev Schimmelmänn ikke modtog Efterretningen om Keiser Pauls Død skriftlig, men mundtlig ved Svogeren, Kammerherre Schubarth, der selv havde erfaret Nyheden fra Grev Bernstorff, sees af Schubarths Brev hos Holm, Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807. I, 407. Det bliver derefter heller ikke troligt, at Efterretningen først gennem Schimmelmänn skulde være kommen til Kronprindsen. Iøvrigt hedder det dog ogsaa hos en anden Samtidig, der stod i nært Forhold til Schimmelmänn, at Kronprindsen allerede havde Nelson hos sig, „als der Adjutant Lindholm unangemeldet in's Zimmer trat und mit anscheinender Gleichgültigkeit ihm auf dänisch zuflüsterte: „Kaiser Paul ist todt“ (Johann Georg Rists Lebenserinnerungen. Herausgegeben von G. Poel. Erster Theil. Gotha. 1880. S. 169.).

Det er Alle og Enhver bekiendt, at da der efter Slaget negocieredes med de Engelske, vare de fleste af dem, som vare omkring Kronprindsen, meget forsagte og vilde, at man skulde gaae over til de Engelske. Kronprindsen var kiæk og bestemt. De Forsagteste vare Grev Schimmelmänn og hans Kone og Grev Christian Reventlov¹⁾. — Hertugen og Hertuginde²⁾ derimod vare af Kronprindsens Mening og hialp til at afværge et vanærende Skridt. Dette befæstede dem i Kronprindsens Venskab. Schimmelmänn og Reventlov har han derimod siden ikke ret kunnet lide, og det var paa et hængende Haar, at Schimmelmänn havde faaet sin Afsked, da han først havde havt en dierv *tête-a-tête* med Kronprindsen, hvis ikke Hertuginde havde for Grevindens Skyld lagt sig derimellem. Kronprindsen skal i denne *tête-a-tête* have ladet ham høre, at han mere var en Kiøbmand end en Statsmand. Reventlov lod endnu faa Timer, før den tre Maaneders Vaabenstilstand blev sluttet³⁾, flytte sine Møbler ud af Byen, hvorved han forøgede Bestyrtelsen, siden han som Medlem af Statsraadet viste saa stor Frygtsomhed. I den Mellemtid fra den 2den April, til den tre Maaneders Stilstand efter en Række af smaa Stilstande blev sluttet, var Toldboden opfyldt hver Dag med Spadserende af begge Kiøn, som alle syntes at have det bedste Mod. Kronprindsen saa det. «Jeg veed ikke», sagde han, «hvorledes det kommer sig; jeg seer ingensteds Forsagthed uden paa deres Ansigter, som ere nærmest om mig.»

¹⁾ Jvnfr. Bidrag til Historien om 2den April 1801 efter en Optegnelse af L. Engelstoft, meddeelt af A. Petersen i Danske Samlinger. 1ste Bind (Kjøbenhavn. 1865—66.), S. 179—181.

²⁾ Det er: Hertugen og Hertuginde af Augustenborg.

³⁾ Vaabenstilstanden paa 14 Uger, afsluttet den 9de April 1801 paa Linieskibet London.

Midt under Krigen med Englænderne var den største Deel af Adelen paa Englændernes Side, og førend de kom, var det et almindeligt *propos* i alle de høiere Cirkler, skjønt man ikke turde sige det andetsteds end blandt Ligesindede, at vi havde fornærmet Englænderne, at de ikke kunde Andet end angribe os, og at naar de sloge os, som aldrig kunde feile, skete os ikke uden efter Fortieneste.

Dagen efter Slaget bleve Courerer expederede overalt, men alle de Efterretninger, som udsendtes, vare kun lidet trostelige. Folk, som kunde vide det, have fortalt mig, at de allersletteste d. e. de meest modløse Rapporter vare de, som officielt bleve tilskikkede Ministrene og Consulerne. Committeret Pram har sagt mig, at han lagde sig dengang ud med Adskillige, fordi han ikke vilde skrive sit Navn under som Committeret i Commerce-Collegiet.

De vestindiske Øers Indtagelse af Englænderne i Marts 1801¹⁾. Det er notorisk, at Capitulationen var allerede giort, førend Englænderne kom med en Flaade. Den største Deel af Indbyggerne var engelsksindet. Allerede førend Skibene kom, havde Borgerne paa St. Croix givet en Forestilling ind til Commandanten for at vise ham det Umulige i at gjøre Modstand. Ligesaa havde de Militaire i Forveien offentlig sunget engelske Viser paa Gaderne og *God save the King* og drukket Kong Georgs Skaal. Da Englænderne endelig kom, og Allarmtrommen blev slaaet, mødte af det

---

¹⁾ Den 28de Marts 1801 toges St. Thomas og St. Jan, den 31te Marts St. Croix i Besiddelse af en engelsk Eskadre under Kontre-admiral Sir John Thomas Duckworth — senere bekjendt af sin uheldige Expedition til Konstantinopel i Aaret 1807 — med Landgangstropper under Generallicutenant Thomas Trigge.

200 Mand stærke Borgercompagnie ikke uden 50 paa Pladsen. Øen havde vel ikke kunnet længe modstaae den Flaade, som kom, men de vilde ligesaa lidt have kunnet tage den med 2 eller 3 Fregatter. Dette har en Capitain, som var paa Øen til samme Tid, fortalt mig.

Uniformer 1801. Ved de nye Uniformer, som Land- og Sø-Etaten og Hoffolkene fik i dette Efteraar, opkom en Art af Uniformmanie, og man talte om, at alle kongelige Embedsmænd, ogsaa de civile, skulde have en Embedsdragt. Regjeringen foreslog selv det medicinske Facultet¹⁾ i Slutningen af November, om det ikke vilde antage en Uniform og selv give Ideen dertil. Men de frabade sig denne Ære. Anledningen til Uniformernes Forfærdigelse ved Land- og Sø-Etaten var de to franske Adjutanter Lauristons og Berthiers Nærværelse her i April og Mai, hvilke vare ganske prægtig udmaiede. For at faae dem færdige til Nytaar, maatte det meste Guld- og Perlestikkerarbeide bestilles i Hamborg, hvorhen en ganske anseelig Skilling desaarsag gaaer.

Det medicinske Facultet svarede i Anledning af Uniformen, at der skulde Mere til end denne for at skille fra Qvaksalvere. De sagde nemlig, at skjønt de erkjendte den gode Hensigt af Forslaget, skulde de dog allerunderdanigst formene, at dersom det maatte indskjærpes Politimesteren at vaage over den Forordning mod Qvaksalvere, skulde dette maaskee have større Virkning i Henseende til Qvaksalveriets Hindring, men lagde til, at dersom det var Hans Majestæts Villie, at de skulde anlægge en, vilde de gjøre det og foreslog da en, som man siger lignede Studenternes Uniform,

---

¹⁾ Meent er vistnok *Collegium Medicum*.

med en stor Silkekappe over, for at kaste over sig, naar de gik til Syge.

Ogsaa til de samtlige civile Embedsmænd i Departementerne og Retterne vare allerede Costumer foreslaaede, men da Cancelliet gjorde en Erklæring for sig, som Collegium betragtet, saa havde samme den Følge, at hele Forslaget til de civile Embedsmænds Costumer for det første gik ind igien¹⁾.

I December 1801 udnævntes paa eengang 13 hvide Riddere. Aarsagen var at forhøie Hofetatens Glands til den forestaaende Ankomst af de badenske Herskaber, der nu havde seet saa store Ridderskarer ved det russiske og svenske Hof²⁾. Man undrede sig over deriblandt ikke at finde nogen af de to Colbiørnsener, men det hedder, at Conferentsraads-Titel herefter skal være det Høieste for de civile Embedsmænd, og Baandene blot gives til Generaler, Admiraler og Hoffolk.

I Slutningen af December ventede man til Kiøbenhavn de badenske Herskaber fra Stockholm. Etatsraad Bruun havde tilbudt Hoffet sit Palæ³⁾ og gjorde en Bekostning af

¹⁾ Under 17de Januar 1803 skriver Kronprindsen til Frederik Moltke, dengang endnu Præsident i det danske Kancelli: „Justitiarius Kaas haver nu talt om en Uniform for Høiesteret. De Grunde, han anfører, finder jeg antagelige; jeg haver derfor tilladt ham nærmere at aftale Sagen med Dem, omendskjønt jeg i Førstningen ikke yndede Tanken.“ Historisk Tidsskrift. 4. R. II, 122.

²⁾ Arveprindsen Carl Ludvig af Baden havde i Aaret 1801 med sin Gemalinde og deres yngre Børn besøgt Hoffet i St. Petersborg, hvor den unge Keiser Alexander I var gift med Arveprindsens Datter Louise Marie (Elisabeth Alexievna), og derefter Hoffet i Stockholm, hvor den unge Kong Gustav IV Adolph havde ægtet en anden Datter af Arveprindsen, Frederike Dorothea.

³⁾ Det i sin Tid saa berømte Danneskjold-Laurvigsko Palais, der fra

1500 Rigsdaler paa at decorere Værelserne. Nu brækkede Markgreven Halsen paa Veien¹⁾, og de kom ikke. En halv Time efter at Coureren derom var kommen til Oxenstierna²⁾, var allerede fra Hoffet givet Ordre til at afbestille Alt, hvad der angik deres forventede Komme.

Grev Bernstorff blev engang af en udenlandsk Minister spurgt, hvad det vilde sige: „*Conseiller de conference*“ (Conferentsraad). „*C'est*“, svarede han, „*le cordon bleu des roturiers.*“

Grev Christian Bernstorff, nu Minister for de udenlandske Anliggender i Preussen, var i den franske Revolutions Tid meget liberal i sine Ytringer og udlod sig ved en Leilighed til en vis Mand om Forskiel mellem Stænder, Adelig og Uadelig, paa en Maade, der gav denne Mand Anledning til at troe om ham, at han var ophøiet over Adelens *vulgus*. Nogle Aar efter, da Tingenes politiske Stilling havde forandret sig — medens Napoleon regierede i Frankrig —, adresserede den samme Mand sig til C. Bernstorff, som da var Statsminister, og anbefaler ham en ung haabefuld Mand, der ønskede at ansættes som Auscultant i et Collegium og var juridisk Candidat med bedste Charakter, men af borgerlig Fødsel. Bernstorff gjorde ham

---

Dronningens Tvergade langs Bredgade naede til Marmorpladsen, og som endnu havde en vidt udstrakt Have, tilhørte paa den anførte Tid Etatsraad Constantin Bruun. Nyerup, Kjøbenhavns Beskrivelse. Kjøbenhavn. 1800. S. 219.

¹⁾ Paa Tilbagereisen fra Stockholm fik Arveprindsen ved Vognens Væltning i Nærheden af Arboga den 15de December et saa voldsomt Stød, at det Dagen efter gjorde Ende paa hans Liv. Schinkels Minnen ur Sveriges nyare Historia. IV, 115.

²⁾ Den svenske Minister Carl Gustaf Oxenstierna.

opmærksom paa, at til Auscultanter antoges kun Adelige, og at denne var Borgerlig. «Dette er vel saa», svarede han, «men man har dog Undtagelser, og desuden hvad den Omstændighed angaaer, da veed jeg, at Deres Excellence er altfor meget ophøiet over Fordomme til, at den hos Dem skulde være af nogen Vægt.» «Hvad siger De», svarede Bernstorff, «ophøiet over Fordomme! I en monarchisk Stat maa Adelen have sine Forrettigheder, og saa længe jeg formaaer Noget, skal jeg aldrig tillade, at Statens gamle Indretninger i denne Henseende fraviges.» «Ja saa har jeg Intet mere at sige», svarede den Anden, studsende over denne aabenhjertige Erklæring, der saa lidt stemmede overens med de Ytringer, han nogle Aar i Forveien havde hørt af den samme Mand.

(Den, som havde foranstaaende Samtale med Christian Bernstorff, var Legationsraad Manthey. Af hans egen Mund.)

Overkammerjunker Calmette — som døde omtrent 1813 eller 1814¹⁾ — aandede ene og alene for sit Hof-Embede, hvis Vigtighed han satte over Alt. Da Kong Christian VII i August 1807 flygtede fra Frederiksberg for de landede Englændere, og Calmette, som skulde følge Kongen til Colding, gjorde Afskeds-Visit hos Grev Rosencrone, var hans Hovedbekymring den, hvem han *der* skulde finde at tilsige til Kongens Taffel. Dermed sysselsatte han sig i det Øieblik, da Fienden stod for Portene.

Socapitain Rosenørn, som i Aaret 1819 eller 1820 paa

---

¹⁾ Overkammerjunker Charles Louis Bosch de la Calmette, Storkors af Dannebrog, døde den 22de August 1811. Adressecomptoirets Efterretninger. 1811. Nr. 206.

en Reise til Vestindien faldt overbord og druknede¹⁾, kommanderede under Krigen fra 1807 en Skonnert eller Cutterbrig og krydsede dermed i Nordsoen. Her saa han sig forfulgt af en engelsk Brig, fra hvilken han, da han ingenlunde var den voxen, søgte at undflye. Cutteren var en stærk Seiler, og han kunde haabe paa denne Maade at redde sig. Men medens han sætter alle Seil til, falder en Mand overbord. Hans Besætning bestod meest af Jyder. Mandskabet forlangte, at Capitainen skulde vende for at redde Matrosen, men han svarede Nei; det mindste Ophold vilde kunne foraarsage, at de bleve tagne, og nu var der kun Spørgsmaal om at redde Kongens Skib. Imidlertid mærkede han strax efter, at Mandskabet ikke anstrengte sig, som det burde, og som det før havde giort. Han, som var en streng Mand og ivrig Soofficeer, talte dem da skarpt til og sagde, at dersom Nogen mukkede eller viste mindste Vrangvillie, vilde han paa Øieblikket skyde ham ned; og havde han sin Pistol opspændt i Haanden. En jydisk Matros gav i den Anledning et noget trodsigt Svar, og Rosenørn holdt strax Pistolen mod hans Bryst som for

---

¹⁾ Kaptainlieutenant Tøger Emil Rosenørn, Ridder af Dannebrog, var Chef for Skonnerten St. Thomas, da han paa Hjemreisen fra Vestindien i en Storm den 20de August 1819 faldt overbord og druknede i den spanske Sø. Som Sekondlieutenant havde han i Aaret 1808 kommanderet Kongejagten Søormen, et af de to smaa danske Krigsskibe i Nyborg Fjord, der, da Spanierne havde bemægtiget sig Fæstningen, efter en kort Kamp med de mod dem indsendte engelske Orlogsfartøier maatte stryge Flaget. I Aaret 1811 kommanderede Rosenørn som Premierlieutenant den nylig fra Englænderne tagne, nu dansk Flag førende, hurtigseilende Kutter *the Alban*, hvormed han paa et Krydstogt i Nordsoen havde vovet sig over mod Østkysten af Skotland, da han den 11te Mai 1811 uventet blev truffen og jaget af den engelske Orlogsbbrig *the Rifleman*, Kaptain Pears, der seilede fra Leith til Göteborg med Depecher.

at skyde ham. «Det behøves ikke», sagde Matrosen og sprang med det Samme frivillig overbord. Det frapperede vel Rosenørn noget, og han æstimerede i sit Hierte den heroiske Siælekraft, men, bevarende sin Fatning og Alvor, sagde han koldt og lydelig: «Er der Flere imellem Jer, der vil gjøre det Samme, saa lad det skee strax.» Alle taug¹⁾. Cutteren blev imidlertid tagen og med Mandskab ført til England. Umiddelbart før den overgav sig, lod Rosenørn den bore i Grunden, saa at den snart blev fuld af Vand, og Englænderne fik ingen Nytte af den. Dette gav Anledning til, at Rosenørn blev i England overordentlig haardt behandlet og ikke bedre end de simpleste Matroser, thi de paastode, at han havde boret Huller i Skibet *efter* Capitationen²⁾, hvilket han paa Æresord benægtede og ei heller forholdt sig saa. Den ovenanførte Begivenhed er af Capitain Rosenørn selv fortalt til Professor I. W. Hornemann, af hvem den igien er mig fortalt. Mærkeligt forresten, at Capitain Rosenørn selv skulde faae en lignende Død, falde overbord og drukne.

Da Statsminister Kaas i Aaret 1811 var i Paris for at gratulere til Kongen af Roms Fødsel³⁾, spurgte Napoleon

¹⁾ I Rosenørns Rapport, der er skreven i Fangenskabet ombord paa det engelske Flagskib „Adamant, tilankers ved Leith, den 20de Mai 1811“ (og trykt hos N. A. Larsen, *Fra Krigens Tid*. Christiania 1878. S. 154—156.), findes disse Ord: „Tvende Mand mistede jeg under Jagten“, og det bør fremhæves, at Rapporten gjør her udtrykkelig Forskjel mellem denne „Jagt af 12 Timer“ og den senere følgende „Fægtning af omtrent en Time“. Af en Bemærkning hos Garde (Den dansk-norske Sømagts Historie 1700—1814. Kjøbenhavn. 1852. S. 550.) sees det, at der i Hjemmet tidlig har gaaet ubestemte „Rygter om Mandskabets mindre gode Opførsel“.

²⁾ Det er: efter Strygningen af Flaget.

³⁾ Kongen af Rom eller den senere Hertug af Reichstadt blev født den 20de Marts 1811. Heraf havde den franske Gesandt i Kjøben-

ham ved en Leilighed, hvor mange Indbyggere vel Island havde. Hans Excellence, som ikke vidste det, kom i nogen Forlegenhed, men svarede dog strax, at det havde omtrent «300,000».

Den sande og secrete Aarsag, hvorfor Grev Wedel Jarlsberg i Aaret 1811, blev kaldet herved fra Norge, var denne, at man havde fattet Mistanke til ham i Anledning af en Brevvexling, man havde opdaget, at han førte med den svenske Baron eller Greve Rosen i Gothenborg¹). I Brevet til ham angaves ingen speciel Grund til hans Nedkaldelse. Da han havde sin første Audients hos Kongen, sagde denne til ham, at han havde kaldet ham hid, fordi han ønskede i saa kritisk et Øieblik at have en Normand hos sig, med hvem han kunde i Fortrolighed raadføre sig. Men for dog at give ham Noget at bestille, saa — befalede Kongen Greven

---

havn, Baron Charles François Luce de Didelot taget Anledning til at foranstalte i hine Dage megen Opsigt gjørende Festligheder, den 25de Mai paa det kongelige Theater, der var blevet stillet til hans Raadighed, omdannet og ved et Galleri forbundet med det ved Siden liggende Giethuus, og den 26de Mai paa Nørrefællend, hvor et storartet Fyrværkeri blev afbrændt (Den danske Stats-tidende. 1811. Nr. 44.). Først senere, den 26de August 1811, valgte Frederik VI Præsidenten i det danske Kancelli Frederik Julius Kaas til at overbringe Kongens Lykønskning til Napoleon. Den 30te April 1814 blev Kaas Stats- og Justitsminister og indtog denne Stilling indtil sin Død den 11te Januar 1827.

¹) Grev Axel Pontus von Rosen, dengang Landshöfding i Göteborg. Biographiskt Lexicon öfver namnkunnige svenska män. XII, 184—198. At Wedel-Jarlsberg var bleven nedkaldt til Kjøbenhavn paa Grund af politisk Mistanke, findes allerede tidligere antaget, men kun som Formodning og uden nærmere Omtale af Grunden til denne Mistanke. Wegener, Actmæssige Bidrag til Danmarks Historie i det nittende Aarhundrede. I, 409. M. J. Monrad, Det kongelige norske Frederiks Universitets Stiftelse. Christiania. 1861. S. 30.

at sammentræde med Universitetsdirectionen for at overlægge om og giøre Plan til en høiere Lærestalt i Norge. Deraf blev Resultatet Kongens Resolution af 2den September 1811 angaaende et fuldstændigt Universitets Oprettelse i Norge.

Geheimeraad Luxdorph¹⁾ sagde endnu altid *I* til alle simplere Folk og *Han* til de fornemmere. Geheimeraadinde Hielmstjerne — som døde 1806 — sagde altid *Han* til sin Svigersøn, Grev Rosencrone — som døde 1811 — og til andre fornemme Herrer, ligesom *Hun* til deres Fruer og Døttre

Nogle have en tilfældig Ugunst for visse Ord eller For-
kærlighed for andre. En af mine Venner kunde aldrig lide den Udskrift paa Breve «frit til Stedet», men vilde have «franco directe». Afgangne Statsminister Joachim Godske Moltke²⁾ rettede i alle Concepter til, hvad han skulde underskrive, Ordet *i* til *udi*.

Blandt dem, som Grev Joachim Godske Moltkes Indsættelse i Finantsministeriet efter Freden 1814 var meget imod³⁾, var ogsaa Statsminister, Cancelliepræsident Kaas.

¹⁾ Bolle Willum Luxdorph døde den 13de August 1788.

²⁾ Grev Joachim Godske Moltke, der allerede havde været udnævnt til Statsminister den 28de April 1781 og var Medlem af Statsraadet indtil Katastrophen den 14de April 1784, blev den 6te December 1813 igjen udnævnt til Statsminister og forblev nu Medlem af det, efter Tilskyndelse af Geheimeraad Frederik Moltke, ved det aabne Brev af 24de April 1814 gjenoplivede Statsraad indtil sin Død den 5te Oktober 1818. Om den konservative Mands indtil Egensindighed gammeldags Skikke og Manerer: Mynster, Meddelelser om mit Levnet. S. 77.

³⁾ „Finantsminister“ var J. G. Moltke ikke bleven den 6te December 1813 — dertil udnævntes Møsting —, men Moltke tog dog ogsaa,

Denne skrev til en Ven et Brev, som begyndte saaledes: «*Ce que nous avons tous craint, est arrivé; le comte de Moltke est entré dans les finances.*» Men denne samme gode Ven viste strax Moltke Brevet i Fortrolighed. *Voilà l'amitié des Grands.*

En Anonym skrev til Moltke, strax efter at han havde overtaget Finantsbestyrelsen: «*Vous avez ressuscité la terreur de tout le monde.*» Moltke viste dette Brev til en Ven med den Bemærkning, at dette dog var at drive Plumpheden meget vidt. Denne Ven, som gierne vilde formilde Indtrykket, søgte at forklare ham, at *ressusciter* skulde her betyde «stille, dæmpe», fordi Ordet ogsaa havde saadan Betydning, f. Ex. *Vous m'avez ressuscité*, «De har beroliget mig, stillet min Bekymring». Men denne Forklaring er her uanvendelig; der er Forskiel paa at oplive en Person og at oplive en Skræk.

(Fortalt mig af en nøie underrettet Mand, som havde det af Grev Moltke selv.)

Da Hertuginde af Augustenborg i Somren 1815 opholdt sig nogen Tid paa Frederiksborg Slot i Anledning af Kroningen, bleve hendes Domestiker af Hoffet anviste de samme Kostpenge som Kongens egne Lakaier. De beklagede sig imidlertid til hendes Hofchef over, at de ikke kunde leve deraf. Da denne forestillede dem, at de jo dog fik det Samme som Kongens egne Lakaier, svarede de:

---

efter igjen at have overtaget Statsminister-Posten, en virksom Deel i Finantsbestyrelsen og blev med Møsting Medlem af den ved Bekjendtgjørelse af 9de Februar 1816 oprettede Direktion for Statsgjælden og den synkende Fond. Nathanson, Danmarks National- og Stats-Huusholdning fra Frederik den Fjerdes Tid. S. 350—353.

«Kan nok være, men vi have ogsaa mere Respect for vort Herskab» (Kongens Lakaier gaae ofte om og laane Penge hos dem, de ansige til Taffelet).

Da Professor Oehlenschläger ved Kroningen 1815 havde faaet Ridderkorset, kom han til en Ven og var meget glad. Vennen spurgte ham, om ogsaa Professor Baggesen var bleven Ridder. «Nei, Gud skee Lov», sagde Oehlenschläger, «det er just det, som fornøier mig allermeest.»

(Af samme Mands egen Mund.)

Den 4de November 1815 blev paa Theatret givet Hakon Jarl som Benefice for Instructeur Rosing. Prinds Christian var tilstede, uagtet han nylig havde forladt Norge og maattet opgive dette Riges Krone. Publicum forundrede sig meget over, at han vilde komme den Aften, og fandt, at det var at drive Contenancen meget vidt¹⁾.

Det i Aaret 1816 ophævede Oeconomie- og Commercecollegium var berygtet for sin Bestikkelighed. Et Par Exempler blandt flere. Under Krigen 1807—14 forlangtes engang en Leverance af nogle tusind Pund Uld til de militaire Uldmanufacturer²⁾. En rig her boende Englænder Nelthorp fik Leverancen til 50 pCt. høiere Priis end en Kiøbmand i Jylland ved Navn Bræstrup tilbød at levere

¹⁾ Rosing, „der, vækbruden siddende paa en fremrullet Stol, frem-sagde den, kun i denne Forestilling optagne, mystiske Auden i Hakon Jarl“ (Overskou, Den danske Skueplads. IV, 413.), sagde denne Aften Publikum det sidste Farvel.

²⁾ Ved kongelig Resolution af 5te Juli 1811 var Overbestyrelsen af samtlige Fabriker, der arbeidede for Land- og Søetatens Beklædning, bleven henlagt under det saakaldte General-Land-Oeconomie- og Commercecollegium (oprettet 1735).

Ulden for. I Aaret 1812 eller 13 bestemte Collegiet *selv* Prisen for hver Alen fra Klædefabriken i Viborg og andre private Fabriker leveret grovt, ufarvet Klæde (egentlig Vadmel) til 80 β pr. Alen, hvilket Entreprenorerne aldrig havde ventet, og hvoraf det Halve (40 β) kunde have været nok. Men *derfor* florerede ogsaa Collegiets Medlemmer. Der faldt gode Procenter. For nogle Aar siden søgte en Biergværkseier i Norge om et Laan af 3000 Rbd. fra Commercecollegiet. Det blev afslaaet, skjønt der var mere end Sikkerhed nok. I Anledning af yttret Forundring herover sagde en af Collegiet saa sagte: «Hvorfor kunde De ikke bruge 10,000 Rbd.?» *Sat sapienti.*

Da i Aaret 1820 — dets Begyndelse — Cancelliet skulde for den til Opgjørelsen mellem Danmark og Norge nedsatte Commission gjøre Regnskab for Justitsfonden, Cancelliefonden o. s. v., var der i det angaaende Justitsfonden afgivne Regnskab en Feilregning af over 100,000 Rbd., hvilken de danske Commissarier, Malling, Ployen og Alberg, lykkeligviis opdagede, inden Documentet meddeelttes den svenske Commissarius Holst¹⁾, og ellers var det hele Regnskab i en saadan Confusion, at det to tre Gange maatte skikkes tilbage. Man saa da og heraf, at Cancelliets Deputerede havde selv betydeligt aarligt Gagetillæg fra Justitsfonden, t. Ex. Præsidenten Kaas 1000 Rbd. (Han skal fra forskellige Sider have en staaende Gage af 22,000 Rbd. aarlig.) Ligeledes befandtes det, at, skjønt Cancelliefondens Indtægter vare *allene* fra *norske* Kilder, var dog Intet deraf

¹⁾ Det er: den daværende Statssekretær i Norge, senere norsk Statsraad Holst. Statsraad Paul Christian Holsts Efterladte Optegnelser om sit Liv og sin Samtid. Udgivne af den norske historiske Forening. Christiania. 1876. S. 73—116.

anvendt til Norges eller norske Instituters Tarv, men paa anden Maade, f. Ex. 1000 Rbd. aarlig til Jonstrup Seminarium, 500 Rbd. aarlig til Herlufsholms Skole (NB. Cancelliepræsidenten er Skoleherre). Den nordlandske Kirkefonds Indtægter fandtes ligeledes anvendte til Missionsvæsenet i Ostindien (under den sletteste Cours havde dette i eet Aar kostet 40,000 Rbd.) o. s. v., medens det nordlandsk-finmarkiske Kirkevæsen ikke i nogen Maade havde nydt godt deraf.

Torsdagen den 20de April 1820 sluttedes Protocolen over de nu netop endte Forhandlinger mellem de svenske og de danske Commissarier angaaende Opgjørelsen med Norge. Tvende Dage i Forveien vare de paa Nippet at afbrydes formedelst de norsk-svenske Prætensioner. Søndag Morgen den 23de Kl. 8 blev den undertegnet af alle Commissarierne som sluttet ¹⁾.

Da i Aaret 1820 Opgjørelsen med Norge var endt, fik de danske Commissarier, Geheimeraad Malling, Etatsraad Ployen og Etatsraad Alberg, hver af den danske Regiering en Gratification af 4000 Rbd.

Den 22de April 1820 horte jeg ved Toldboden i Kiøbenhavn en norsk Matros sige til en svensk, som vilde fraternisere med ham: »Jeg takker Gud for hver Dag, jeg har været under Dansken, nu kan vi — en stor Eed — leve som Kieltringer.»

¹⁾ Holsts Optegnelser S. 111: »Uagtet vi for ikke at overskride vore Fuldmagter maatte datere Opgjørelsen 20de April, blev den dog ikke undertegnet førend 2 à 3 Dage derefter.»

Da den fødte Normand, Høiesteretsassessor Engelhart, efter Norges Adskillelse fra Danmark, skulde bestemme sig, om han vilde blive i dansk Tieneste eller ikke, erklærede han sig for det Første. Kort Tid efter begiærte han imidlertid sin Afsked for at gaae til Norge og fik den. Men snart blev han kied af at være deroppe og ønskede at komme tilbage til sin forrige Stilling her, hvilket ogsaa kort efter skete ¹⁾. Da nu en af hans Venner her i den Anledning sonderede Kongen, om det kunde lade sig gjøre, replicerede Hans Majestæt: «Er nu den norske Ruus gaet over?»

Da Geheimeraad Malling i Marts 1821 skulde referere i Statsraadet det udarbejdede Forslag til en forbedret og ny Indretning af Sorø Academie, spurgte Kaas — Cancelliepræsidenten — ham kort før i Kongens Forgemak, om det blev et *ridderligt* Academie og bestemt for *Adelen*. Malling svarede, at det blev for alle honneste og brave Folks Børn uden Forskiel. «Denne Mening», sagde Kaas, «har jeg ogsaa forhen været af, men nu synes jeg dog, at jeg er kommen noget tilbage derfra igien, og jeg troer, at det skulde være et adeligt Academie.» I Anledning af disse Yttringer befrygtede Malling nogen Opposition i Statsraadet ved den nye Plans Foredrag, men der mødte slet ingen, og Kaas gjorde selv ikke mindste Bemærkning imod bemeldte Plans Grundsætninger.

Da den svenske Kronprinds Oscar i Sommeren 1822 kom til Kiøbenhavn for at reise til Tydskland ²⁾, var han,

¹⁾ Høiesteretsassessor Niels Engelhart, der i Aaret 1816 blev Medlem af en i Norge nedsat Lovkommission, indtraadte i Aaret 1818 paa ny som Medlem af den danske Høiesteret.

²⁾ Jvnfr. Schinkels *Minnen* ur Sveriges nyare Historia. X, 235—255.

som naturligt, Gienstand for Alles Opmærksomhed. Han viste sig forstandig, artig, i alle Henseender vel instrueret og vel opdragen, saa at han vandt stort Bifald. Han indtog baade Kongen og Dronningen ved sin Opmærksomhed, Delicatesse og Forstandighed. Han udbad sig at maatte bi-vaane Gudstienesten i Hofcapellet og sendte siden Hofpræsten — Liebenberg — en Gulddaase. Han roeste ved alle Leiligheder, hvad han fandt her, dog med *jugement* og ikke, som om det var en Lectie. Han affecterede at tale Dansk; naar man tiltalte ham paa Fransk, svarede han paa Dansk og tilfoiede, at han holdt meget af det danske Sprog. Han yttrede sig med Taknemmelighed om den venskabelige Modtagelse, han fandt, og forlængede sit Ophold over den bestemte Tid, dog med Tilladelse fra Faderen, som han underrettede om de Artigheder, man viste ham; Faderen tilskrev selv i denne Anledning Kongen en Taksigelses-Skrivelse. Han boede paa det saakaldte Kronprindsessens Palæ ved Siden af Amalienborg. En Deel af hans Suite — i Alt omtrent 20 Personer — var der beredet Logis for i Conferentsraad Bruuns Gaard i Bredgade, hvor ogsaa et Conditorie var indrettet, fra hvilket Herrerne kunde lade sig give Alt, hvad de vilde. Samme Conditior indgav siden en artig Regning, hvormed naturligviis ikke kunde controlleres; overalt og i alle Henseender blev Prindsen og hans Følge defrayeret i fuldeste Maade, saa at de ikke havde en Skillings Udgift uden forsaavidt Douceurerne angik. Med disse var Prindsen da ogsaa meget raisonnabel, det var bare Ducater. Paa Kongens Bibliothek gav han 20 Ducater; enhver af Kongens Sluproere, som roede ham til Holmen, fik 2 Ducater, enhver af dem paa Admiralitetssluppen fik 1 Ducat. Han besaa det kongelige Museum, det physiske Cabinet o. s. v. Paa sidste Sted viste han, efter hvad Professor Wad har fortalt

mig, meget gode mineralogiske Kundskaber og vidste at sammenligne, hvad han her saa, med hvad man havde i Sverrig, deels saaledes, at han gav de danske, deels saaledes, at han gav de svenske Samlinger Fortrinet. I sit Udvortes fandt man ham at have noget Mandigt (hvortil Knebelsbarten bidrog); han havde en rank Væxt og megen Holdning, denne sidste dog noget stiv. Han interesserede sig for Alt. Da han især af Liv og Siæl er Militair, maatte naturligviis det Militaire meest interessere ham, dog var han saa delicat aldrig at spørge om noget Vigtigt, f. Ex. Garnisonens Styrke, Toihusets Inventarium, Batterier o. s. v.; hans Følge — især en Ingenieurofficeer, som fulgte ham — var ikke fuldt saa delicat. Man viste ham imidlertid Alt, og selv Commandanten paa Cronborg havde Ordre ved hans Udstigning at indbyde ham til at see Fæstningen, hvilket han dog ikke tog imod, bemærkende, at han ikke fandt det passende at besee nogen af Hans Danske Majestæts Fæstninger, førend han havde giort Majestæten selv sin Opvartning. Kongen, som i Februar var bleven angreben af en Skarlagensfeber, var endnu ikke ganske kommen sig og holdt sig endnu paa sit Værelse¹⁾. Han var altsaa ikke ved Taffelet i al den Tid, Prindsen var her, men Dronningen gjorde Honneurs.

Da Kronprindsen af Sverrig, Oscar, paa sin Tilbage-reise fra Tydskland atter besøgte Kiøbenhavn i December 1822, drak han en Aften Thee hos Ministeren for de udenlandske Anliggender, Rosenkrands. Dennes Gemalinde, en

¹⁾ Om Kongens farlige og langvarige Sygdom i Aaret 1822, hvorunder Flere forventede en forestaaende Regjeringsforandring: Breve fra Danske og Norske, især i Tiden nærmest efter Adskillelsen. Udgivne af Ludvig Daae. Kjøbenhavn. 1876. S. 110.

russisk Prindsesse — egentlig Knesinde — er meget stolt ¹). Hun havde vel, da Prindsen ventedes, samlet en Assemblée af Damer, men forbudt dem at reise sig, naar Prindsen traadte ind. Dette skete da og saaledes. Men Prindsen, som ellers var allevegne overordentlig artig, giengieldte dette med ikke at tale eet eneste Ord til nogen af dem, men underholdt sig kun med Madame Rosenkrands selv. Denne Anekdote er lidet bekiendt, men fuldkomment autentisk. De Faa, som vide den, fandt, at Prindsen havde fuldkommen Ret.

Statsminister Rosenkrands, som døde mellem den 6te og 7de Januar 1827 ²), var en meget ærlig Mand, men havde lært meget Lidt, hvorover han ei heller havde nogen Agtelse for Videnskaber eller Literatur. Han ansaa alt Forfatter-skab for Smøleri og havde gierne seet, at der end ikke havde været Aviser til; han kunde ikke begribe, hvad Folk endelig skulde *vide* alt dette for. Statstidenden blev derfor ogsaa under hans Ministerium til det elendigste politiske Blad, man kan tænke sig. Hans naturlige Ærlighed og Aabenhed gjorde, at han ofte selv sagde: «Jeg er en Idiot; jeg har i min Ungdom Intet lært» (hvilket Sidste var fuldkomment rigtigt, thi hverken som Page eller som Second-

¹) Niels Rosenkrands, fra Aaret 1810 til sin Død Statsminister og Chef for det udenlandske Departement, var som dansk Minister ved det russiske Hof bleven gift med Fyrstinde Varvara Viasemski, en Datter af Generalprokurøren i det russiske Senat, Fyrst Alexander Alexandrovitch Viasemski og Fyrstinde Helene Trubetskoi. Fyrstehuset Viasemski nedstammer fra en Green af den Rurikske Stamme, der fordm har hersket i Smolensk og senere i Viasma. Kleinschmidt, Geschichte des russischen hohen Adels. Cassel. 1877. S. 59—61.

²) Født i Øiestad i Norge den 9de September 1757. Thaarup, Fædrenelandsk Nekrolog. Kjøbenhavn. 1835—1844. S. 323.

Lieutenant ved Regimentet i Horsens lærte han Noget). I Grunden meente han dog, at Skaden ikke var saa stor, hvorfor han ogsaa pleiede at sige: «Ja jeg har desværre ikke lært Noget i min Ungdom, men jeg har hiulpet mig med naturlig Forstand og Erfaring, og det gaaer jo ret godt.» Han var meget frimodig, naar det gjeldte om at forsvare, hvad han ansaa for Ret, og da han aldrig havde Bi- eller private Hensigter, havde Kongen megen Agtelse for ham. Men formedelst denne Aabenhed og et Slags LigeGYldighed for de finere Hofformer ansaaes han ved Hoffet for at være *un peu grossier*. Han havde megen Følelse af sin Embedsværdighed og nedlod sig aldrig til at have Commerz med Jøder og Kræmmere, tage mod deres Invitationer o.s.v. Da Jøden Nathanson engang i Kongens Forgemak, efter adskillig Fidelitet med andre af de Fornemme, kom til ham og — idet han vilde ligesom række ham Haanden — spurgte ham, om han havde Noget at befale i Amsterdam, satte Rosenkrands hurtig Hænderne bag Ryggen og svarede kort: «Ich habe keine Geschäfte in Amsterdam.» Han var aristokratisk i sin Tænkemaade og havde derfor ei heller skiøttet om at blive Greve, men præfererede det simple Niels Rosenkrands. Da den danske Chargé d'affaires i Dresden Irgensbergh, som havde været hans Privat-Secretair, udbad sig hans Tilladelse til efter ham at opkalde sin Søn og saaledes at give ham Navnet Niels Rosenkrands, svarede Ministeren, at *Niels* tilstod han gierne som sit eget, men Rosenkrands tilhørte ham ikke allene, men var en Familie-Eiendom, over hvilken han ikke havde Raadighed ¹⁾. Ved

---

¹⁾ Rosenkrands's Brev herom, dateret Kjøbenhavn den 22de September 1822 og væsenligen af det anførte Indhold, findes trykt hos L. Daae, Breve fra Danske og Norske, især i Tiden nærmest efter Adskillelsen. S. 26.

Ansættelse i det diplomatiske Fag saa han ikke meget paa academiske Examina eller slige offentlige Prøver paa Kundskaber. *Adelskab* og *Fransk* ansaa han som Hoved-Requisiterne og befordrede derfor ofte unge Adelige, som vare maadelige i deres Kundskaber. Han var en god dansk Mand, talte helst Dansk og opoffrede sig i de vanskeligste Tidsmomenter for Fædrelandets Bedste. I Wien vandt han Alles Agtelse og hialp meget til at redde det synkefærdige Skib. Han vidste selv at imponere den grove og overmodige svenske Minister i Kiøbenhavn Tawast¹⁾, saa at denne i det Mindste mod ham affecterede Høflighed. Han var saa arbeidsom, at han sædvanlig stod og arbeidede langt ud paa Natten og skrev det Meste med egen Haand. Men Mangel paa literarisk Dannelse gjorde, at hans Udarbejdelser baade savnede Correcthed i Sprog og Form og bleve mere vidtløftige, end det havde været fornødent. Han var meget accessibel og tog hver Formiddag — med Undtagelse af Statsraadsdagene — velvillig og utvungen, i Sloprok og med Hue paa, mod Enhver, som meldte sig, havde i sine Samtaler en aaben, loyal og takkelig Maneer og beegnede Enhver med Forekommenhed og Artighed; han var ogsaa med god Villie tjenstagtig, naar han kunde tiene Nogen i de Ting, som henhørte under hans Ressort. Han var religieus i sin Tænkemaade, men uden at besidde den mindste Indsigt i Philosophie eller videnskabelig Religionslære. Ogsaa var det hans Mening, at Enhver har ligefrem at holde sig til Statsreligionen, og at Folket ikke maa raisonnere mere om *den* end om andre Statssager.

¹⁾ Generallieutenant og Friherre — senere Greve — Johan Henrik Tawast var efter Kiølefreden i Aarene 1814—1821 svensk Minister i Kjøbenhavn. Biographiskt Lexicon öfver namnkunnige svenska män. XVII, 31—36.

Jeg hørte ham engang yttre sig paa det Bestemtteste mod hvilkensomhelst Anmærkning til Bibelen. Han elskede meget sin Gemalinde, en russisk quasi-Prindsesse Viasemski, og forblev for hendes Skyld i Forretninger, som han i sin Alderdom havde ønsket at forlade. Hver Søndag Aften var der hos ham almindelig Soiree, ved hvilken der blev dandset af de Unge efter Claveer i en halvoplyst Sal, og hvortil gaves Thee og intet Andet. Det betragtedes som et Slags Cour eller Hoveri af dem, der bleve budne i Huset, og varede ei heller længere end til Kl. 11, saa man sædvanlig derfra gik i andre Selskaber. Han blev syg Natten mellem den 31te December og den 1ste Januar — den 31te December spiste han ved Kongens Taffel — og syntes strax at ahne sin Død; hans Enke paastod, at hun allerede havde vidst den $\frac{3}{4}$ Aar i Forveien. Han efterlod en betydelig Gield, men alt privat eller personlig, uden at have en Skillings Gield paa Godserne, som efter hans Død skulde tilfalde den næstældste Grev Scheel, en Sø-Officeer, som aldrig havde villet komme i hans Huus ¹⁾. —

Ligesom Rosenkrands havde faaet en Mængde Ordener, saa end flere Gulddaaser, af hvilke han dog havde solgt de fleste. En særdeles prægtig havde engang Catharina i Rusland skienket ham. Denne havde han med sig, da han bragte Keiser Napoleon det blaa Baand (Elephantordenen) i Bayonne ²⁾. Ved en Cour holdt han den i Haanden og

¹⁾ Stamhuset Rosenkrands — bestaaende af Rygaard, Trudsholm og Barritskov — tilfaldt i Aaret 1824, da Niels Rosenkrands døde uden Livsarvinger, daværende Premierlieutenant i Søetaten, Grev Henrik Jørgen Scheel ifølge Bestemmelse af Statsminister Fr. Chr. Rosenkrands i Testamente af 7de Mai 1802. V. S. Skeel, Optegnelser om Familien Skeel. Kjøbenhavn. 1871. S. 341, 416.

²⁾ Den 18de Mai 1808 var Keiser Napoleon I gjort til Ridder af Elephanten. Hans Symbolum: •Honneur et Patrie•.

dreiede den hyppig, som det var hans Sædvane. En Herre syntes at betragte den med Opmærksomhed, nærmede sig ham, bad om en Priis, beundrede Daasens Kostbarhed og erkyndigede sig om, hvorfra han havde faaet den. Han svarede da, at det var en Present fra Keiserinde Catharina. Et Par Dage efter, da han skulde reise, blev ham fra Keiser Napoleon givet en Daase, men Overbringeren gjorde megen Undskyldning for, at, formedelst Tidens Korthed, havde man ikke kunnet anbringe to store Diamanter, som Keiseren havde befalet at indfatte deri, paa saa passende Steder, som det burde have været, da man ikke fik Tid til at giøre en ny Daase. Det var altsaa Keiserindens Daase, som havde forskaffet de to Diamanters Tillæg, for at Napoleons ikke skulde være af mindre Værd. For Rosenkrands var det et Par tusinde Daler mere, hvilket han slet ikke tog ilde op, om end de to bag efter tilføiede Diamanter just ikke passede saa vel til Daasen i det Hele.

Den 15de Marts 1824 om Aftenen døde Rentekamrets Veteran, Conferentsraad Wormskiold, Storkors af Dannebrog, i en Alder af 74 Aar. Han boede paa et Landsted i Frederiksberg Allee og gik hver Dag paa sin Fod ind til Byen til sine Forretninger, hvorved han befandt sig meget vel. Han havde næsten aldrig været syg; Mandagen den 8de Marts bivaanede han som sædvanlig Rentekammer-Collegiets Forsamling. — Han var meget afholdt for sin Retsskaffenhed og Ærlighed, i Meninger var han temmelig paa-staaende. Han var en stor Tilhænger af det Reventlovske Landbo-System, der i ham tabte sin sidste Støtte, ligesom han ogsaa, foruden Reventlov selv, var den sidst levende af dem, der havde grundet dette System, hvilket, med sine Feil, har været et stort Middel til at fremme borgerligt Vel

i Danmark, da uden dette neppe de gamle Onder vare blevne hævede i deres Rod. — Det var udspreedt, at Ærgrelse over de store Cassemangler, der i den senere Tid havde fundet Sted hos Embedsmænd under Rentekamret, havde anlediget eller forværret hans Sygdom. I sidste Henseende kan det vel have virket noget.

Den 5te April 1824 blev den russiske Ministers, Baron Nicolays, Gemalindes Liig bisat i Petri Kirkes Capel. Hun var en Prindsesse af Broglie og catholsk. Det kom til Quæstion, om en *catholsk* Præst kunde fungere (forrette Jordpaakastelse og holde Tale) i en protestantisk Kirke. Biskop Münter satte sig derimod paa Grund af, at Catholiker aldrig vilde tillade en protestantisk Geistlig at fungere i en catholsk Kirke. Andre fandt, at det alligevel var smukt at vise sig tolerant. Den østerrigske Minister, Baron Langelanau¹⁾ gav sig ved den Leilighed en vis Vigtighed og be- raabte sig paa Exempel af, at for nogle Aar siden den russiske Minister Lisakevič²⁾, skjønt ikke Protestant, var bleven uden Indsigelse bisat i Petri Kirke, og at da en græsk Geistlig havde fungeret. Men Biskoppen meente og forklarede, at

¹⁾ I Aaret 1824 fungerede Legationssekretæren ved det østrigske Gesandtskab i Kjøbenhavn, Baron Edvard Georg Wilhelm Langelanau, under Gesandten, Geheimeraad August von Steigenteschs Fraværelse, som Chargé d'affaires ved det danske Hof og var senere i længere Tid, i Aarene 1829—1846, her accrediteret som saadan.

²⁾ Statsraad, senere Geheimeraad Vassili Lisakevič var i Aaret 1800 bleven russisk Minister ved Hoffet i Kjøbenhavn og forblev her i denne Stilling — naar undtages korte Fjernelser under den af Keiser Paul forskyldte Spænding i Aaret 1801 og under Bruddet med Rusland 1813—1814 — indtil sin Død den 26de Oktober 1815. En fransk Anmeldelse af hans Død ved Legationssekretæren Is. van Sriemen staaer i Adressecomptoirets Efterretninger. 1815. Nr. 255.

der var stor Forskiel at giøre paa Græsk- og Romersk-Catholske, da Grækerne ikke vare i Opposition mod Protestanterne, ikke dreve Proselyterie o. s. v., ligesom ogsaa vore Love kun vare saa strenge mod de Catholske. For at jevne Striden tilbød Biskoppen *selv* at ville forrette Jordpaa-kastelsen, men dette vilde den catholske Præst ikke indrømme, da Bispen var en *Kiætter*. Var Sagen kommen for i Cancelliet, vilde, især efter Tingenes nuværende Stilling, dette neppe kunne have været af anden Mening end Biskoppen. Men det blev ved Præsidenten Kaas underhaanden, efter Aftale med Kongen, saaledes afgjort, at Handlingen *fundt Sted*, nemlig at den catholske Præst forrettede Jordpaa-kastelsen i Petri Kirke, uden at Tilladelse enten var givet eller nægtet, saa at fra *det Offentliges* Side Intet var skeet, og Spørgsmaalet saaledes er *res integra* for de følgende Tider.

I September 1824 havde Statsminister og Præsident i det slesvig-holsteenske Cancellie, Grev Otto Moltke det Uheld paa en Jagt ved en ham tilhørende Gaard, Espegaard¹⁾, at skyde af Vanvare en Bondekarl, som efter Nogle red ved Siden af ham, efter Andre stak Hovedet op ved et Gierde og blev af Grev Moltke antaget for Vildt. Karlen fik Skuddet lige i Hovedet og døde strax. Efter den første Beretning sad Greven paa en Vogn med Geværet opspændt; hans

¹⁾ Hovedgaarden Espe, Boeslunde Sogn, Slagelse Herred. Af Godsets Beboere fik Godseieren senere et smukt Vidnesbyrd i en Mindestøtte, som de efter hans Død opreiste for ham paa den saakaldte Grevindehøi i Parken ved Espe. Grev Otto Joachim Moltke afgik i Aaret 1842 fra sine mangeaarige Stillinger som Præsident i det slesvig-holsteenske Kancelli og Statsminister, efter forgjæves i Statsraadet at have modsat sig Prindsen af Augustenborgs Udnævnelse til Statholder i Hertugdømmerne, og døde efter et tilbagetrukket Liv den 1ste Februar 1853. Langhorn, Historiske Efterretninger om de danske Moltker. Kjøbenhavn. 1866. S. 44.

Kioleflig tog i Hanen, og Geværret løb af. Grevens ogsaa ellers melancholske Gemyt blev derved stærkt afficeret, og han befandt sig længe efter i en sorgelig Sindstilstand, som forværredes derved, at Karlens Fader ikke allene i sin første Sorg overøste ham med Bebreidelser, men ogsaa siden vedblev at være grov og uforsonlig, saa at alle Grevens Forsøg paa at tilfredsstille ham ved ethvert Tilbud vare forgieves. Greven blev imidlertid ved Retten dømt til den sædvanlige Bøde for saadan Vaadegierning¹⁾ og kom først i December Maaned ind til Hovedstaden.

Undertiden seer man i Aviserne Taksigelser for tilsendte Understøttelser fra en Anonym, som bruger til Motto eller i Stedet for Navn: «Mit lidet Huus staaer endnu». Disse Understøttelser komme fra Kongen (Frederik VI).

I Begyndelsen af September 1824 løb, under stort Tillob af Mennesker, et Orlogsskib af Stabelen, som blev efter Dronningen kaldet Marie²⁾. Man fortæller, at det var blevet foreslaaet Kongen at opkalde det efter ham, men at han skal have svaret: «Nei, thi der er ingen Lykke ved mit Navn», hvilken Yttring af en saa god Konge rørte dem, der hørte den.

---

¹⁾ Christian V's Danske Lov 6—11—1.

²⁾ Orlogsskibet „Dronning Marie“ løb af Stabelen den 16de September 1824. Garde, Efterretninger om den danske og norske Søemagt. IV, 611.
